

'מה למעלה'

שיעור לשבת פרשת ואתחנן-נחמו תשפ"ד

הרב מרדכי אלון שליט"א

ע"פ שיחה שנאמרה בערב ש"ק פר' ואתחנן תשפ"ב. נערך משמיעה ע"י תלמידים

להבין את הטוב שבחודש אב

ועוד פעמיים - האות ט'. היא מופיעה גם במילה "למען ייטב לך" כנ"ל וגם בדיבר של שבת -

וְזָכַרְתָּ כִּי-עֲבַדְתָּ אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְאֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֵרַע נְטִייה... (דברים שם י"ד)

וגם על כך אומר המנחת שי שכיון שהלוחות הראשונים נשברו לא יכול להופיע בהם המילה טוב, אז השלימו פעמיים בלוחות השניים. אבל צריך להבין את זה.

האמת היא שכאשר מתבוננים בפרשה רואים כמה שהמילה 'טוב' משמעותית בה - הקב"ה רוצה שייטב לנו וזה חוזר לפחות חמש-שש פעמים, ומאיך הוא מצפה מאיתנו ומצווה אותנו -

וְעָשִׂיתָ יֵשֶׁר וְהָטוֹב בְּעֵינֶיךָ ה' לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ... (שם ו', י"ח)

אגב, לפי דעה אחת בחז"ל זהו הפסוק המרכזי של חומש דברים, כי לפי דעה אחת שמו של החומש הוא "ספר הישר", ע"פ הפסוק הזה.

רש"י במקום שואל מהו הטוב המדובר בפסוק, ועונה - **הישר והטוב**. זו פְּשָׁרָה, לְפָנֶיךָ מְשֻׁנָּה הַדִּין.

ט"ו באב - לאורך כל ההיסטוריה

אז בואו ננסה להבין את המושג הזה ונתחיל בהבנה של התיאור ההיסטורי אותו מתארים חז"ל בגמרא, של כל מה שאירע ביום ט"ו באב. בחמישה עשר באב קרו אירועים לפי הגמרא לאורך כל הצמתים ההיסטוריים עד חורבן הבית ויציאתנו לגלות ברומא -

אמר רב יהודה אמר שמואל יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה. מאי דרוש? (במדבר לו, ו) 'זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד' וגו', דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה. (תענית ל:)

הדבר הראשון שהגמרא מציינת הוא שהותרו השבטים לבוא, להתחתן, זה בזה. הרקע לכך הוא בנות צלפחד שביקשו נחלה על שם אביהן, 'כי אין לו בן', הקב"ה הסכים, אך בני דודיהן בני יוסף טענו שאם הן תחתנה עם בני שבטים אחרים זה יבוא על חשבון נחלת השבט שלהם כי הנחלה תיטוב על שם הבעל, וההכרעה הייתה

אין 'טוב' בדברות ראשונים

ביום שני הקרוב יחול יום חמישה עשר באב, שעליו אומרים חז"ל את המשפט המפורסם -

אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים. (משנה תענית ד', ו')

בואו ננסה להבין את המשפט הזה ונתמקד במילה אחת בו - 'טוב', ימים טובים. האם אכן יום הכיפורים הוא יום טוב גדול יותר מסוכות? מפסח? דבר נוסף, כשנבקש מאדם מן השורה להגדיר את מהותו של יום הכיפורים, לא בטוח שהוא ישתמש במונח 'טוב' ליום הזה. סביר יותר שהוא ידבר על 'יום סליחה ומחילה', 'יום תענית', 'אימה ופחד', חיל ורעדה, 'יום חשבון נפש', אך המשנה מתעקשת ש"לא היו ימים טובים לישראל כיום הכיפורים". ואכן היום הזה הוא טוב שגורם לפרץ של קדושה ושמחה -

שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן... וחולות בכרמים (שם)

ואני מבקש ללמוד את הנושא מתוך פרשתנו, ואתחנן. זה דבר שלא שמים לב אליו - יש מילה אחת שמופיעה בעשרת הדיברות בפרשתנו שלא מופיעה בעשרת הדיברות של פרשת יתרו, ואין הכוונה למילים שאנחנו מכירים כמו - 'זכור - שמור', 'לא תחמוד - לא תתאוה', אלא למשהו אחר. הכוונה היא למילה 'טוב' -

כָּבֵד אֶת-אֲבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ כְּאֲשֶׁר צִוְּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יֵאָרְיֶכָה וְלְמַעַן יֵיטֵב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ. (דברים ה' ט"ו)

לעומת המופיע בפרשת יתרו שם זה לא מופיע -

כָּבֵד אֶת-אֲבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְיֶכָה וְלְמַעַן יֵיטֵב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ. (שמות כ', י"א)

בעל ה"מנחת שי" כותב שהמילה טוב איננה מופיעה בעשרת הדברות הראשונות כי הם נשברו, הלוחות הראשונים. זה פירוש פנימי. הוא מוסיף ואומר שיש גם אות אחת ויחידה מבין כל עשרים ושתיים אותיות הא"ב שלא מופיעה בדברות הראשונות אך מופיעה בשניות,

אומרים - אולי טעינו בלבנה ועדיין לא ט' באב, והם חוזרים לישון בקברים הללו גם בלילה הבא - ושוב קמים בבוקר וכך עובר י' באב, י"א, י"ב באב וכו' וכאשר מגיע ט"ו באב והלבנה כבר נראית במילואה, הם מבינים שהם לא טעו בחשבון החודש, והם מבינים שכלו מתי מדבר והגזרה נתבטלה. אבל נשאל על זה שתי שאלות; דבר ראשון - אז יוצא שהנס, ביטול הגזרה, היה ב-ט' באב ולא בט"ו באב (רק שהם הבינו את זה בט"ו באב), אז למה חוגגים ולא ב-ט' באב? (כלומר הנס היה ביום שהבינו), ודבר שני - הגמרא ממשיכה ואומרת שהנס הגדול היה לא שכלו מתי מדבר אלא שחזר הדיבור אל משה רבנו. כמעט ארבעים שנה, מאז חטא המרגלים ועד לט"ו באב של השנה הארבעים, הקב"ה לא דיבר עם משה רבנו "דיבור של חיבה", ביישוב הדעת, אלא רק דיבורים קונקרטיים וטכניים, ועכשיו חזרה השראת השכינה. כי כשבני ישראל נזופים אין דיבור של חיבה גם לא עם משה רבנו הצדיק -

לא היה הדבור עם משה. ביהוד וחיבה, דכתיב 'וידבר ה' אלי לאמר' אלי נתייחד הדיבור, ואע"ג דמקמי הכי כתיבי קראי בהו וידבר. איכא דאמרי לא היה פה אל פה' אלא בחזיון לילה, גמגום. (שם ברש"י)

כלומר החג הזה כבר נקבע בשנה הארבעים במדבר, וגרם לכך אירוע היסטורי שהתרחש כאשר אני הבנתי אותו, בט"ו באב. ונדויק - זה אירוע היסטורי שהתרחש בעקבות חטא שלנו שהלוואי ולא היינו חוטאים אותו. כי אם לא היינו חוטאים במרגלים - כלל לא היינו מגיעים לט"ו באב.

ירושלים כשטח C

הגמרא ממשיכה בעוד מספר אירועים. דיברנו עד עכשיו על אירועים מהמדבר, מהכניסה לארץ, מתקופת המשכן בשילה ובעת עוברים ומדברים על בית ראשון -

עולא אמר: יום שביטל הושע בן אלה פרוסדיות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל ואמר לאיזה שירצו יעלו. (שם)

ירבעם בן נבט לא איפשר לישראל לעלות לירושלים, לבית המקדש, מתוך כוונה לנתק את הממלכה שלו ישראל, מממלכת יהודה. הוא הקים עגל בבית-אל ועגל בदन ושם הוא התקין פולחן חלופי. ירושלים נחשבה את כשטח C, אסור להיכנס לישראלים להיכנס לשם. ואילו הושע בן אלה ביטל את הפרוסדיות הללו ואיפשר לעם לעלות חזרה לבית המקדש (רש"י מביא את חז"ל שאומרים שלמרות זאת נחשב הושע בן אלה כמלך רשע כיון הוא היה יכול לבטל כלל את העגלים בदन ובבית אל ולמנוע מהעם מלהקריב לע"ז והוא רק נתן להם את האפשרות להחליט בעצמם. דמוקרטיה).

אירוע נוסף שמביאה הגמרא הוא מתחילת תקופת בית שני -

שבנות צלפחד תתחתנה עם בני שבטן בלבד. הן אמנם קיבלו את זה אבל בדור הבא, כשנכנסים לארץ, קובעים קביעה, שיתכן והיא אחת מהקביעות הראשונות של התורה שבעל פה - הותרו שבטים לבוא זה בזה, ושההוראה על חתונות בתוך השבטים הייתה רק לדור הראשון ולא עוד. לפי חז"ל זה התרחש בט"ו באב. שמחה גדולה.

סיפור שני -

אמר רב יוסף אמר רב נחמן: יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל שנאמר (שופטים כא, א) 'ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לבנימין לאשה'. מאי דרוש אמר רב ממנו ולא מבנינו. (שם)

שבט בנימין הותר לבוא בקהל. האירוע ההיסטורי הוא מזעזע - פילגש בגבעה, מעשה סדום הכי מזעזע שיש בקרב ישראל ובעקבותיו יוצאים כל שבטי ישראל למלחמה בשבט בנימין, מלחמת אחים נוראה עקובה מדם - שבעים אלף הרוגים, והם נשבעים "איש ממנו לא ייתן את בתו לשבט בנימין לאשה" - אסור להתחתן עם שבט בנימין. אבל אחרי כמה זמן לבס נוקפן, והם קובעים שהשבועה היתה רק לדור שלהם ואינה תקפה לדור בניהם. מה עושים? הם אומרים "הנה חג לה' בשילה מימים ימימה" (ונשים לב שאנחנו כבר בארץ אמנם, אך בית המקדש טרם הוקדם, והמשכן יושב בשילה), והם מציעים לבני בנימין לחטוף להם נשים מהיוצאות לחולל בכרמים וכך ממילא תותר השבועה ויותר החרם על בנימין מלבוא בקהל.

דיבור של חיבה

הדבר השלישי אותו מציינת הגמרא הוא בעצם הראשון מבחינה היסטורית. חז"ל מנסים לברר מהו אותו "חג לה' בשילה מימים ימימה" שבו יוצאות בנות ירושלים לחולל בכרמים, ומדוע הן יוצאות לשם, והגמרא מבארת -

רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: יום שכלו בו מתי מדבר, דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דבור עם משה, שנאמר (דברים ב, טז) 'ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי' - אלי היה הדבור. (שם)

אנחנו יודעים כי בגלל הגזרה הנוראית שנגזרה על ישראל בעקבות חטא המרגלים בתשעה באב, היו הגברים מישראל בכל שנה בערב תשעה באב במדבר, יוצאים מחוץ למחנה, נפרדים ממשפחותיהם, חופרים לעצמם בורות - קברים, ובכל שנה היו מתים שם כחמישה עשר אלף מהם. תחשבו על הטרגדיה - אתה לא יודע אם זה הלילה האחרון שלך או שיש לך עוד שנה, אבל יש שבועה של הקב"ה שכולם בסופו של דבר ימותו. בשנה האחרונה, נשאר חמישה עשר אלף האחרונים שהיו בטוחים שהם לא קמים בבוקר, הם נפרדים מילדיהם, ממשפחותיהם, מחזות קורעי לב, והנה זה זה פלא - בבוקר המחרת כולם התעוררו וקמו מהבורות! הם

ותשעה ועשרים דאלול הרי אחד ושבעים, ותשעה ותשרי הרי שמונים יום וליל צום השלים כנגד לילו של י"ז תמוז דלא הוה בחושבניה דהא נפק ליה כבר בשעה שעלה השתא הוי להו פ' שלמין לילה ויום ובוקר יום כיפור ירד שהוא עשרה בתשרי ואותו היום נקבע ליום כפור להודיע שמחל וניחם על הרעה אשר דבר לעשות לעמו ועל כן נקבע צום כפור בעשרה בתשרי, כך שמעתי. (רש"י תענית ל:)

לא שביום כיפור היתה מחיה לישראל וקיבלו לוחות שניים אלא שבגלל שה' מחל לנו ונתן לנו לוחות שניים נקבע יום הכיפורים! ועוד - עד למשנה הזו אנחנו ידענו שמתן תורה זה חג השבועות, נכון? אבל פה במשנה כתוב -

וכן הוא אומר (שיר השירים ג, יא) 'צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו'. ביום חתונתו זה מתן תורה וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו. (תענית כו:)

ומבאר שם רש"י -

זה מתן תורה. יום הכפורים שניתנו בו לוחות האחרונות.

אז מה המשותף לשני הימים האלה? - המשותף הוא שניהם מועד ב' עקב 'פאשלה'. שני דברים נוראיים 'שלא היו קורים לילד המושלם שלי, אולי לילדים של השכן...'. - חטא העגל וחטא המרגלים. ובעקבות חטא העגל הופיעה בעולם עוצמת שמחה ונחמה כזו שהקב"ה עשה ממנו יום כיפור, ובעקבות המרגלים קיבלנו עונש שקשה לתארו - ארבעים שנה, "יום לשנה יום לשנה", ב-ט' באב, ובשנה הארבעים "הפר" הקב"ה את השבועה שלו, במרכאות כפולות ומכופלות, וגילה לנו שהוא "ניחם על הרעה" - אבל הוא לא גילה את זה ב-ט' באב אלא רק כשאנחנו הבנו את זה, בט"ו בחודש.

הטוב שבא מכפנים

שאלנו בתחילת דברינו מה זה 'טוב'. טוב זה כשאני מרגיש בתוכי את הטוב, כלומר כשהכלי שלי מוכן לקבל את האור האלוקי. בחג השבועות הקב"ה ירד על הר סיני ומשה עלה אל האלוקים וכל העם רואים את הקולות - אבל זו איתערותא דלעילא. אנחנו עוד לא היינו כלים לקבל את זה. עוד לא היינו במדרגה. זה היה הרבה דברים - אבל זה לא היה טוב. זה היה מדהים, שמיימי, זה היה שבועה וברית - אבל זה לא היה 'טוב'. ובאמת מיד אחרי זה חטאנו בעגל. 'טוב' יש רק בעשרת הדברות השניים. זה געוואלד.

כשבנות צלפחד נקבעו להתחתן רק עם בני שבטן זה היה נכון, צורך השעה, אבל 'טוב' זה כשאני יכול להתחתן עם בת נפתלי או בת יששכר והקב"ה יבוא לחתונה. חג

רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו: יום שפסקו מלכרות עצים למערכה. רבי אליעזר הגדול אומר מחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה לפי שאינן יבשין. אמר רב מנשיא וקרו ליה יום תבר מגל. (שם ל"א.)

בימי עזרא ונחמיה היו רשעים שניסו למנוע את הקמת הבית ולשם כך הם כרתו את העצים כדי שלא יוכלו להבעיר את אש התמיד במערכה לשם הקרבת הקרבנות, והיתה תרומה מיוחדת של אנשים שהביאו עצים למערכה במסירות נפש. כדי שהעצים יהיו טובים למערכה הם היו צריכים להיות יבשים ולא לחים, ומיום ט"ו באב תש כוחה של החמה, הירח הוא אז הכי קרוב לארץ, הלילות מתחילים להתארך ומאז לא מביאים יותר עצים למערכה. אז מה החג בזה? - שלא היו צריכים יותר עצים, ועד כדי כך שזה נקרא "חג העצים" - יום שבירת הגרזנים.

והאירוע האחרון מבחינה היסטורית שמתואר הוא מתקופת מרד בר כוכבא, אחרי חורבן הבית השני -

רב מתנה אמר: יום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה. ואמר רב מתנה אותו יום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה 'הטוב והמטיב', הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו לקבורה. (שם)

אז עברנו על כל ההיסטוריה, על כל הצמתים המרכזיות, ועכשיו מסיימת הגמרא ומדריכה אותנו מה עלינו היום לעשות עם זה -

מכאן ואילך דמוסיף יוסיף ודלא מוסיף (יאסף) (תני רב יוסף) מאי יאסף אמר רב יוסף תקבריה אימיה. (שם)

צריך להוסיף ללמוד תורה בלילות, כי הלילות מתארכים - לא רק ביום ט"ו באב עצמו עושים חגיגה אלא ממנו ואילך.

ימי הפאשלות

אז עברנו על כל ההיסטוריה ועדיין צריך להבין מה כל כך טוב בחג הזה, שהמקור הקדום ביותר שלו הוא חטא המרגלים. איך אומרים? - "מוחל טובות". עדיף לכאורה היה שלא יחטאו במרגלים, לא היה תשעה באב וממילא לא נקבע חג בט"ו באב!

יש רק עוד יום אחד כזה בשנה, שהוא בדיעבד, שלפי התיאוריה הזו שניסינו לפתח "הלוואי שלא היה" - יום הכיפורים. בואו נראה את רש"י. הוא עושה שם את החשבון של עליותיו של משה להר -

שבי"ז בתמוז ירד משה מן ההר תחלה ושיבר את הלוחות ובי"ח טחן את העגל ודן את הפושעים ועלה למרום נשתהה שם שמונים יום. ארבעים יום עמד בתפלה דכתיב (דברים ט) 'ואתנפל לפני ה' ארבעים יום וארבעים לילה', וארבעים יום עמד כבראשונה. חשוב מ"ז בתמוז עד יום הכפורים והווי להווי שמונים יום שנים עשרה שנשתיירו מתמוז דהוא חסר ושלישים דאב

ומה עם כריתת העצים למערכה? לכאורה - זה לא שהביאו איזה קורבן עולה, מנחת חביתין או כהן גדול נכנס לפני ולפנים, מה זה בסך הכל?! בעומק - הכנת העצים היא כדי להדליק את האש מלמטה. הקב"ה יכול להוריד אש מלמעלה אבל אני מכין את האש שלי מלמטה. הם הבינו הרשעים באותם ימים שכדי למנוע את העבודה במקדש הם צריכים ללכת ולכרות את היערות, כדי שלא יהיו עצים. ולכן קבעו את חג העצים!

מאתערותא דלתתא - בנין מלעילא

ודבר אחרון - שניתנו הרוגי ביתר לקבורה, ומברכים על זה הטוב והמטיב. הרי מה היה שם? - אדריאנוס הרשע ימ"ש, מפלצת נוראה שקשה לתאר, הוא מאד אהב יין ומאד אהב דם, והכי הוא אהב את השילוב ביניהם. וכך הוא היה יושב בכרמים שלו בביתר, גודר את הכרמים בגופות של בחורי ישראל. הוא לא היה נותן אותם לקבורה אלא הפך אותם לגדרות - וכך היה יושב שם ושותה יין. עם כאלה אנחנו התמודדנו ועדיין מתמודדים. ובחמישה עשר באב, נתבטלה הגזרה הזו וכשבאו לקבור אותם, התברר לא רק שניתן לקבורם אלא שהגופות לא הסריחו. ולכן מברכים "הטוב והמטיב" - כל יום בברכת המזון וגם על יינות משובחים במיוחד. זה וודאי היה אירוע מרגש, אבל למה לקבוע על זה ברכה בברכת המזון ולא לקבוע איזה יום זיכרון?

הטוב שלא הסריחו - גוף שלא מסריח זה ממש נגד הטבע. וזה היה הנס גדול - שהתקע נשאר בשקע, שאין רקבון. הגוף היהודי הזה לא נרקב, הוא ממשיך וממשיך - 'הטוב שלא הסריחו'. זה דבר מופלא שקשה לתופסו. "והמטיב - שניתנו לקבורה" - ועכשיו אנחנו נוכל ללמוד את זה, נוכל לפקוד את הקבר הזה. מתי זוכרים ומזכירים את זה? כשהיין טוב, אבל ממש טוב!

"לא היו ימים טובים לישראל" חוץ משני ימי הפאשלות האלה - היום שנקבע ע"י הקב"ה שניחם על הרעה וסלח, והיום שנקבע והובן על ידינו "כי ניחם וסלח".

יום חתונתו ויום שמחת לבו, זה בנין בית המקדש שיבנה בעז"ה במהרה בימינו, בנין שיבנה מהאתערותא דלתתא - אבל יהיה בנין הכי מלמעלה, "מקדש, ה' כוננו ידך" בב"א.

השבועות הוא יום נתינת הקב"ה את התורה, אבל יום מתן תורה שהוא "יום חתונתו" הוא כשהכלה ממש איתי, ביום הכיפורים.

שבט בנימין הותר לבוא בקהל. הרי כולנו היינו מוותרים על פילגש בגבעה, על הכתם אולי הכי הנורא הזה בהיסטוריה של עם ישראל. זה סדום בסדומיותה - ובתוכנו. אם רק היה אפשר לוותר על זה, כמו על העגל וכמו על המרגלים. והם נשבעו, והיתה מלחמת אחים על השבועה הזו. ושאלו את הקב"ה באורים ותומים אם להילחם בשבט בנימין והוא אמר שכן! אז מה קרה פתאום? פתאום הפרפרים בבטן שלנו התחילו לפעול והרגשנו שזה לא יכול להיות טוב אם שבט בנימין לא יוכלו לבוא בקהל. ואפילו לא שאלנו באורים ותומים - פשוט הרגשנו את זה בבטן, בבפנים שלנו, שזה לא טוב.

ותגידו, מה זה משנה אם משה מדבר עם הקב"ה שלושים ושמונה שנים באופן קונקרטי או בחיבוקים, ביישוב הדעת, פנים אל פנים? זה בדיוק ההבדל - שזה טוב וזה לא טוב. טוב זה כשזה מהכי הכי למטה ואז מתגלה שגם בחושך הכי גדול אפשר להאיר.

לכחור בירושלים בעצמי

הושע בן אלה ביטל את הפרוסדאות. וחז"ל מחשיבים אותו כמלך רשע כי הוא היה צריך לבטל את הבחירה לצד השני ולא לתת לאנשים דמוקרטיה, לבחור לאן ללכת. ויש לזה סברה. הגמרא אומרת שכל עוד ירבעם בן נבט לא איפשר לעלות לירושלים לא ניתן היה להחריב את שומרון, להגלות את עשרת השבטים, כי זה לא היה חטאת הרבים אלא חטאת היחיד - של ירבעם. לעם לא היתה ברירה, ואילו ברגע של הושע בן אלה איפשר דמוקרטיה וכל אחד עשה מה שבא לו, היו כאלה שהמשיכו לעבוד עבודה זרה (ואיך לא, אחרי שהינדסו להם את התודעה) - עכשיו זו כבר חטאת הרבים ואפשר להגלות את השומרון. אז איך זה טוב? זה ט"ו באב?

כן. זה טוב, כי הושע בן אלה בא ואמר - 'חבר'ה, אני אראה לכם שלמרות כל הינדוסי התודעה של כל הירבעמים בן נבטים האלה, וכל מומחי האולפנים והפרשנים, אתם תראו עד כמה יהודים רוצים ומשתוקקים לעלות לירושלים. להידבק בקב"ה. מלמטה, ולא בגלל שאני מכריח אותם'. זה חמישה עשר באב.

השיטור מוקדש **לזכות עם ישראל**, יושבי הארץ ודוניה לה,
להצלת ושמירת חיילי צה"ל, להשבת החטופים מחרה בשלום,
להשבת כל הנפלים לקבר ישראל,
 לע"נ **כל הנפלים על קידוש ח' באירועי המלחמה** ולע"נ
חונתן בן אורי דויטש הי"ד, ושרה בת קלרה
 ולהבדיל
לרפואת כל הפצועים והחוזלים ובטובם **בנימן בן שושנה,**
עמרם בן איידיה חיה, יוחאי יחודה בן סיגל חוזה,
 וליווג חנון **ליעל רחל בת אריאל אסתר** תחי'
 להקדישת שיטורים ניתן לפנות בחודיעת וואטסאפ לעמנואל - 054-7500516